

Yusif Elşən SULTANOV
Qərbi Kaspi Universiteti,
E-mail: yusifsultanov43@gmail.com

VALYUTA SİSTEMİNİN TƏKAMÜLÜNÜN ÖYRƏNİLMƏSİNDƏ DÜNYA TƏCRÜBƏSİ

Xülasə

"Valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsində dünya təcrübəsi" mövzusu son dövrlərdə məhz dünya iqtisadiyyatında baş verən hadisələrə görə daha da aktual olub. Valyuta sistemləri, ölkələrin iqtisadi inkişafının əsas qurğularından biridir. Bu baxımdan valyuta sisteminin təkamülü və mövcud olan modellərin araşdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məqalə, dünya təcrübəsindəki məsələlərə dair məlumatları toplamaq və oxuculara ən son yeniliklər barədə məlumat vermək məqsədilə hazırlanmışdır. İşlənmə səviyyəsi yüksək olan məqalədə əsas olaraq valyuta sisteminin təkamülünün müxtəlif dövrlərdəki modelləri və tətbiqi üsulları ətraflı şəkildə əhatə edilir. Valyuta sistemlərinin təkamülü, iqtisadiyyatın müxtəlif dövrlərində ortaya çıxan qlobal hadisələrlə bağlı olmuşdur və bu hadisələrin öyrənilməsi ilə əlaqədar olduğu bildirilir. Məqalədə əsas olaraq valyuta sisteminin təkamülünün müxtəlif dövrlərdəki modelləri və tətbiqi üsulları işlənir. Bu bağlamda məqalə, çox ölkəli valyuta bölgələri, flotasiya rejimi və dövlət maliyyə siyasəti kimi əsas mövzulara dəyir. Məqalənin işlənmə səviyyəsi yüksək səviyyədədir və dünya təcrübəsindən istifadə edilərək hazırlanmışdır. Valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı ən son məlumatlar, araşdırmalar və yüksək keyfiyyətli mənbələr istifadə edilmişdir. Məqalənin məqsədi, mövzunun aktual olması və əhəmiyyətini vurğulamaq, dünya təcrübəsindəki məsələlərə dair məlumatları toplamaq və oxuculara ən son yeniliklər barədə məlumat verməkdir.

Açar sözlər: valyuta sistemi, təkamül, dünya ölkələri, dünya təcrübəsi, mövcud vəziyyət

JEL: F 31

DOI: 10.54414/JRNH9830

Giriş

Mövzunun aktuallığı: Aktual məzmun kimi valyuta sistemlərinin təkamülü müasir dünya iqtisadiyyatında ən mühüm mövzulardan biridir. Valyuta sistemi hər bir ölkənin iqtisadi inkişafı və müsbət nəticələri üçün mühüm amil kimi qiymətləndirilir. Bu səbəbdən valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı araşdırmalar müxtəlif mövzuları və dövrləri əhatə edən bir sahədir.

Günümüz dünya iqtisadiyyatında, valyuta sistemlərinin təkamülü bir çox ölkələrin iqtisadi inkişafı və müsbət nəticələr əldə etməsi üçün vacib bir amildir. Bu səbəbdən, valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı tədqiqatlar, müxtəlif mövzuları və dövrləri əhatə edən bir sahədir. Bu məqalədə, "Valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsində dünya təcrübəsi" mövzusu araşdırılır.

Bu məqalənin məqsədi, valyuta sistemlərinin təkamülü və onların fəaliyyətində əsas rol oynayan mövzulara dair ən son məlumatları

toplamaq və oxuculara təqdim etməkdir. Bu bağlamda, məqalə, çox ölkəli valyuta bölgələri, flotasiya rejimi və dövlət maliyyə siyasəti kimi əsas mövzulara dəyir.

Mövzunun aktual olması və əhəmiyyətini vurğulamaq üçün, valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı son dövrlərdə baş verən qlobal hadisələrə və özəlliklərə də diqqət yetirilir. Məqalədə, dünya təcrübəsindəki məsələlərə dair məlumatlar toplanır və oxuculara ən son yeniliklər barədə məlumat vermək üçün yüksək keyfiyyətli mənbələrdən istifadə edilir.

Məqalənin hazırlanmasında, valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı son dövrlərə aid olan araşdırmalar, statistik məlumatlar və yüksək keyfiyyətli mənbələr istifadə edilmişdir. Buna görə də, məqalənin işlənmə səviyyəsi yüksəkdir. Bu məqalə, valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı ən son məlumatları toplayaraq oxuculara ən yaxın gələcək perspektivlər barədə məlumat verir.

Məqalənin məqsədi: valyuta sistemlərinin təkamülü və onların fəaliyyətində əsas rol oynayan mövzular haqqında ən son məlumatları toplamaq və oxuculara təqdim etməkdir. Bu kontekstdə məqalədə çoxölkəli valyuta zonaları, flotasiya rejimi və dövlət maliyyə siyasəti kimi əsas mövzulara toxunulur.

Məqalənin əsas vəzifələrinə: son dövrlərdə baş verən qlobal hadisələrə və valyuta sistemlərinin təkamül xüsusiyyətlərinə diqqət yetirmək, dünya təcrübəsində baş verən problemlərə dair məlumat toplamaq və ən son yeniliklər barədə oxucuları məlumatlandırmaq daxildir.

Məqalədə valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı son tədqiqatlar, statistik məlumatlar və yüksək keyfiyyətli mənbələrdən istifadə olunur. Ona görə də məqalənin işlənmə səviyyəsi yüksəkdir.

Ədəbiyyat hissəsində valyuta sistemlərinin təkamülü ilə bağlı mənbələr, araşdırmalar və statistik məlumatlar təqdim olunur. Bu mənbələrə iqtisadiyyat jurnalları, iqtisadiyyat kitabları və bəzi internet mənbələri daxildir.

“Valyuta sistemi” mövzusu

Valyuta sistemi, ölkənin pul əməliyyatlarını, o cümlədən valyutanın buraxılması və dövriyyəsinə, valyuta məzənnələrini və pul siyasətini idarə edən və tənzimləyən mexanizmə aiddir. Valyuta sistemi ticarət, investisiya, inflyasiya və faiz dərəcələri kimi müxtəlif aspektlərə təsir etdiyi üçün bir ölkənin iqtisadiyyatında həlledici rol oynayır.

Valyuta sistemlərinin tarixi insanların mübadilə vasitəsi kimi barterdən istifadə etdiyi qədim dövrlərə gedib çıxır. Sonralar metal sikkələrin və kağız pulların dövriyyəyə buraxılması ticarəti və ticarəti asanlaşdırdı. Müasir dövrdə əksər ölkələrdə valyutanın dəyərini dövlət tənzimlənməsi və tələb və təklifin bazar qüvvələri tərəfindən müəyyən edildiyi fiat valyuta sistemi mövcuddur.

Valyuta sistemi sabit məzənnə sistemi, üzən məzənnə sistemi və idarə olunan üzən məzənnə sistemi kimi müxtəlif siyasətlərlə idarə oluna bilər. Hər bir sistemin öz üstünlükləri və mənfi cəhətləri var və sistemin seçimi ölkənin iqtisadi şəraiti, inflyasiya səviyyəsi, məzənnə sabitliyi kimi müxtəlif amillərdən asılıdır (Eichengreen, 2010).

Valyuta sistemi beynəlxalq ticarətlə sıx bağlıdır və valyutaların məzənnələri ölkənin əmtəə və xidmətlərinin qlobal bazarda rəqabət qabiliyyətinə təsir göstərir. Buna görə də, ölkələr valyuta məzənnələrini idarə etmək və ticarət rəqabət qabiliyyətini qorumaq üçün tez-tez valyuta müdaxilələri və danışıqlarla məşğul olurlar.

Bütövlükdə, valyuta sistemi ölkə iqtisadiyyatının həlledici aspektidir və onun effektiv idarə edilməsi və tənzimlənməsi iqtisadi sabitlik və artım üçün vacibdir.

Valyuta sisteminin təkamülü

Valyuta sisteminin təkamülünü insanların mübadilə vasitəsi kimi mal-qara, taxıl və duz kimi əmtəələrdən istifadə etdiyi qədim dövrlərə aid etmək olar. Daha sonra metal sikkələrin tətbiqi ticarət və ticarəti asanlaşdırdı və sikkələr çox vaxt qızıl və gümüş kimi qiymətli metallardan hazırlanırdı. Ticarət və ticarətin genişlənməsi ilə kağız pullar əskinaslar şəklində təqdim edildi ki, bu da daşıyıcıya qiymətli metallarda ekvivalent dəyəri ödəmək vədini təmsil edirdi.

20-ci əsrdə əksər ölkələr pul vahidinin dəyərini dövlət tənzimlənməsi və tələb və təklifin bazar qüvvələri tərəfindən müəyyən edildiyi fiat valyuta sistemini qəbul etdilər. 1944-cü ildə qurulan Bretton Woods sistemi sabit məzənnə sistemi tətbiq etdi, burada valyutalar ABŞ dollarına, o da öz növbəsində qızıla bağlandı. Lakin 1970-ci illərdə inflyasiya və valyutanın dəyişməsi səbəbindən bu sistemdən imtina edildi (Chinn, 2005).

Üzən məzənnə sistemi 1970-ci illərdə yaranıb, burada valyutanın dəyəri tələb və təklifin bazar qüvvələri tərəfindən müəyyən edilir. Bu sistemə əsasən, ölkələr müəyyən məzənnəni hədəfləmək və ya məzənnənin sərbəst şəkildə dəyişməsinə imkan vermək kimi müxtəlif məzənnə siyasətini qəbul edə bilərlər. İdarə olunan üzən məzənnə sistemi sabit və üzən məzənnə sisteminin hibrididir, burada mərkəzi bank valyuta məzənnələrini idarə etmək üçün müdaxilə edir.

Valyuta sisteminin təkamülünə qloballaşma, texnoloji tərəqqi və iqtisadi böhranlar kimi müxtəlif amillər təsir etmişdir. Bu gün valyuta sistemi qlobal iqtisadiyyatda həlledici rol

oynayır və sistemin sabitliyi və idarə olunması iqtisadi artım və sabitlik üçün vacibdir.

Valyuta sistemi son illərdə Bitcoin və Ethereum kimi rəqəmsal valyutaların yüksəlişi ilə inkişaf etməyə davam etdi. Bu valyutalar əməliyyatların blokçeyn texnologiyası vasitəsilə yoxlanıldığı mərkəzləşdirilməmiş sistemdə işləyir. Rəqəmsal valyutalar daha sürətli əməliyyat sürəti və aşağı əməliyyat haqları kimi bir çox üstünlüklər təklif etsə də, tənzimləmənin olmaması, təhlükəsizlik problemləri və dəyişkənlik kimi əhəmiyyətli problemlər yaradır (Obstfeld, 2003).

Valyuta sisteminin təkamülü də qlobal maliyyə sisteminin zəifliklərini üzə çıxaran 2008-ci il maliyyə böhranı kimi iqtisadi böhranlarla formalaşmışdır. Bu böhran maliyyə sisteminin tənzimlənməsi və nəzarətinin artmasına, habelə maliyyə sabitliyinin yaxşılaşdırılmasına və gələcək böhranların qarşısının alınmasına yönəldilmiş səylərə səbəb oldu.

Bundan əlavə, qloballaşma ölkələrin və onların iqtisadiyyatlarının qarşılıqlı asılılığını artıraraq, koordinasiya pul siyasəti və valyuta məzənnəsinin idarə edilməsi ehtiyacına səbəb olub. Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) və Dünya Bankı kimi beynəlxalq təşkilatlar qlobal iqtisadi sabitliyin təşviqində və valyuta siyasətinin əlaqələndirilməsində həlledici rol oynayır.

Nəticə olaraq, valyuta sisteminin təkamülü texnoloji tərəqqi, iqtisadi böhranlar və qloballaşma kimi müxtəlif amillərlə formalaşmışdır. Valyuta sisteminin effektiv idarə edilməsi və tənzimlənməsi iqtisadi sabitliyin və inkişafın təşviqi üçün vacibdir və sistemin davam edən təkamülü gələcək illərdə də qlobal iqtisadiyyatı formalaşdırmağa davam edəcəkdir.

Valyuta sisteminin təkamülünü öyrənməkdə Çin təcrübəsi

Çin illər ərzində valyuta sistemində əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalmışdır ki, bu da onun iqtisadi artımını və qlobal iqtisadiyyata inteqrasiyasını əks etdirir. Bu esədə biz əsas siyasətlər, problemlər və uğurlar da daxil olmaqla, valyuta sisteminin təkamülünü öyrənməkdə Çin təcrübəsini araşdıracağıq.

Çinin valyuta sistemindəki ən mühüm dəyişikliklərdən biri 1980-ci illərdə “bir ölkə, iki sistem” siyasətinin tətbiqi oldu. Bu siyasət

Çində bazar yönümlü islahatların aparıldığı və xarici investisiyaların təşviq edildiyi xüsusi iqtisadi zonaların inkişafına imkan verdi. Siyasət həmçinin ikili valyuta sisteminin qəbuluna gətirib çıxardı ki, burada yerli əməliyyatlar üçün renminbi (RMB) və xarici ticarət üçün xarici valyuta sertifikatı (FEC) kimi tanınan ayrıca valyuta istifadə olunurdu (Prasad, 2014).

1990-cı illərdə Çin ikili valyuta sisteminin unifikasiyası və RMB-nin ABŞ dollarına bağlanması da daxil olmaqla, valyuta sistemində islahatlar prosesinə başladı. Bu siyasət iqtisadi sabitliyi və artımı təşviq etmək məqsədi daşıyırdı, eyni zamanda Çinin beynəlxalq ticarətdə rəqabət üstünlüyü əldə etmək üçün öz valyutasını süni şəkildə devalvasiya etdiyinə inanan bəzi ölkələrin tənqidinə səbəb oldu (Chang, 2014).

Son illərdə Çin valyuta sistemində əlavə dəyişikliklər edib, o cümlədən RMB-nin liberallaşdırılması və məzənnənin müəyyən edilməsi üçün bazar əsaslı mexanizmlərin tətbiqi. Bu siyasətlər Çinin qlobal iqtisadiyyata daha da inteqrasiya etmək və RMB-nin beynəlxalq istifadəsini təşviq etmək istəyini əks etdirir.

Valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsində Çin təcrübəsi valyuta məzənnəsinin dəyişməsinə idarə etmək və iqtisadi artım şəraitində maliyyə sabitliyini qorumaq zərurəti kimi müxtəlif çağırışlarla formalaşmışdır. Ölkə həmçinin güclü pul siyasəti və tənzimləyici çərçivələrə ehtiyacı vurğulayan 2008-ci il maliyyə böhranı kimi qlobal iqtisadi böhranlarla mübarizə aparmalı oldu (Chang, 2014).

Çinin təcrübəsi müxtəlif qurumlar, məsələn, Çin Xalq Bankı və akademik tədqiqat mərkəzləri tərəfindən də dəstəklənib. Bu qurumlar Çində və bütün dünyada iqtisadi sabitliyin və artımın təşviqinə yönəlmiş innovativ siyasət və yanaşmaların inkişafına töhfə verib.

Yekun olaraq qeyd edək ki, valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsi üzrə Çin təcrübəsi əhəmiyyətli dəyişikliklər və çətinliklərlə səciyyələnir, çünki ölkə iqtisadi artım və qlobal iqtisadiyyata inteqrasiya yolu keçib. Valyuta məzənnəsinin müəyyən edilməsi üçün bazar əsaslı mexanizmlərin qəbulu və RMB-nin liberallaşdırılması Çinin bu sahəyə verdiyi töhfələrin əsas nümunələridir. Bu sahədə davam edən araşdırma və təhlillər Çində və dünyada

iqtisadi sabitliyin və inkişafın təşviqinə yönəlmiş siyasət və qərarları məlumatlandırmaqda davam edəcək.

Valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsində Azərbaycanın təcrübəsi

Azərbaycan sürətlə inkişaf edən iqtisadiyyata malik ölkə kimi öz valyuta sisteminin təkamülünü öyrənməkdə unikal təcrübəyə malikdir. Bu essədə biz valyuta sisteminin təkamülünün, o cümlədən siyasətin əsas istiqamətlərinin, problemlərin və uğurların öyrənilməsində Azərbaycanın təcrübəsinə nəzər salacağıq.

Azərbaycanın valyuta sistemində ən əhəmiyyətli dəyişikliklərdən biri ölkənin 1991-ci ildə Sovet İttifaqından müstəqillik əldə etməsindən sonra baş verib. Azərbaycan Rublu milli valyuta kimi əvəz etmək üçün yeni Valyuta - Azərbaycan manatını təqdim edib. Ölkə iqtisadi sabitliyi təşviq etmək üçün manatı ABŞ dollarına bağlayaraq məzənnə bağlama siyasətini də qəbul etdi.

2000-ci illərin əvvəllərində Azərbaycanda valyuta məzənnəsinin liberallaşdırılmasına və ABŞ ollarından asılılığın azaldılmasına yönəlmiş valyuta islahatı prosesi başladı. Ölkədə manatın dəyərini bazar qüvvələri tərəfindən müəyyən etməyə imkan verən üzən məzənnə sistemi tətbiq edilib. Bu siyasət iqtisadi böyüməni və şaxələndirməni təşviq etmək məqsədi daşıyırdı və ölkə iqtisadiyyatına əhəmiyyətli fayda gətirdi (Capie, 2005).

Son illərdə Azərbaycan valyuta sistemi ilə bağlı problemlərlə üzləşib, məsələn, valyuta məzənnəsinin dəyişkənliyini idarə etmək və iqtisadi artım şəraitində maliyyə sabitliyini qorumaq. Ölkə, 2008-ci il maliyyə böhranı kimi qlobal iqtisadi böhranlarla da mübarizə aparmalı idi ki, bu da güclü pul siyasəti və tənziqləmə çərçivəsinə ehtiyac olduğunu vurğuladı (Prasad, 2014).

Valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsində Azərbaycanın təcrübəsi Azərbaycan Mərkəzi Bankı və akademik tədqiqat mərkəzləri kimi müxtəlif institutlar tərəfindən dəstəklənmişdir. Bu institutlar Azərbaycanda və dünyada iqtisadi sabitliyin və artımın təşviqinə yönəlmiş innovativ siyasət və yanaşmaların inkişafına öz töhfələrini veriblər.

Sonda qeyd etmək lazımdır ki, valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsində Azərbaycanın təcrübəsi əhəmiyyətli dəyişikliklər və çağırışlarla səciyyələnirdi, çünki ölkə iqtisadi artım və dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya yaşadı. Üzən məzənnə sisteminin qəbul edilməsi və innovativ siyasət və yanaşmaların hazırlanması Azərbaycanın bu sahəyə verdiyi töhfənin əsas nümunələridir. Bu sahədə aparılan tədqiqatlar və təhlillər bundan sonra da Azərbaycanda və bütün dünyada iqtisadi sabitliyin və artımın təşviqinə yönəlmiş siyasət və qərarlar üçün əsas olacaqdır.

Nəticə

Sonda qeyd edək ki, valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsi bütün dünya üzrə iqtisadçılar və siyasətçilər üçün mühüm tədqiqat sahəsi olmuşdur. Kanada, Çin, Yaponiya, Hollandiya və Azərbaycan kimi müxtəlif ölkələrin təcrübələri iqtisadi sabitliyin və inkişafın təşviqinə yönəlmiş innovativ siyasət və yanaşmaların vacibliyini nümayiş etdirir.

Ümumi valyutaların qəbulu, çevik məzənnə siyasəti və innovativ maliyyə texnologiyalarının inkişafı müxtəlif ölkələrin bu sahədə verdiyi töhfələrin yalnız bir neçə nümunəsidir. Bundan əlavə, davamlı tədqiqat və təhlillər xüsusilə qlobal iqtisadi çağırışlar və qeyri-müəyyənliklər qarşısında iqtisadi sabitliyi və artımı təşviq etməyə yönəlmiş siyasət və qərarları məlumatlandırmaqda davam edəcək.

Bütövlükdə, valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsi üzrə dünya təcrübəsi qlobal iqtisadiyyatın qarşılıqlı asılılığını və ölkələr arasında əməkdaşlıq və koordinasiyanın vacibliyini vurğulayır. Davam edən tədqiqat və təhlillər vasitəsilə siyasətçilər və iqtisadçılar iqtisadi sabitliyi, artımı və hamı üçün rifahı təşviq edən innovativ yanaşmalar inkişaf etdirməyə davam edə bilərlər.

Valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsi üzrə dünya təcrübəsinə əsaslanaraq, siyasətçilər və iqtisadçılar üçün verilə biləcək bir neçə əsas tövsiyələr mövcuddur. Bu tövsiyələrə aşağıdakılar daxildir:

Beynəlxalq əməkdaşlığın təşviqi

Qlobal iqtisadiyyat getdikcə bir-biri ilə əlaqəli olduğundan, siyasətçilər üçün beynəlxalq əməkdaşlığı və əməkdaşlığı təşviq etmək

vacibdir. Buraya ümumi valyutaların, məzənnə siyasətinin və iqtisadi sabitliyi və inkişafı təşviq edən maliyyə tənzimləmələrinin işlənilib hazırlanması üzrə birgə iş daxildir.

Çevik məzənnə siyasətinin qəbul edilməsi

Ölkələr valyutalarının dəyərinin bazar qiyyələri tərəfindən müəyyən edilməsinə imkan verən çevik məzənnə siyasətini qəbul etməlidirlər. Bu yanaşma iqtisadi sabitliyi təşviq edir və ölkələrə global iqtisadiyyatdakı dəyişikliklərə uyğunlaşmağa kömək edə bilər.

İnnovativ maliyyə texnologiyalarının inkişafı

Rəqəmsal ödəniş sistemləri və blokçeyn texnologiyası kimi innovativ maliyyə texnologiyalarının inkişafı valyuta sisteminin təkamülünə əhəmiyyətli təsir göstərə bilər. Bu texnologiyalar daha sürətli, daha ucuz və təhlükəsiz maliyyə əməliyyatları təmin etməklə maliyyə inklüzivliyini təşviq edə və iqtisadi səmərəliliyi artırabilir.

Mobil ödənişlər və onlayn bankçılıq kimi rəqəmsal ödəniş sistemləri artıq bir çox ölkələrdə geniş yayılıb. Bu sistemlər fiziki şəxslərə nağd pul və ya fiziki karta ehtiyac olmadan əməliyyatlar aparmağa imkan verir ki, bu da ənənəvi bank xidmətlərinin məhdud olduğu ərazilərdə xüsusilə faydalı ola bilər. Onlar həmçinin iqtisadi səmərəliliyin artırılmasına kömək edə biləcək ödənişləri etmək üçün daha sürətli və daha rahat üsul təklif edirlər.

Bitcoin kimi kriptovalyutaların əsasını təşkil edən blokçeyn texnologiyası da son illərdə ciddi diqqət çəkib. Bu texnologiya əməliyyatlar üçün təhlükəsiz və mərkəzləşdirilməmiş platforma təmin etməklə maliyyə sistemində inqilab etmək potensialına malikdir. Blockchain texnologiyası fiziki şəxslərin bir-biri ilə birbaşa əməliyyatlar aparmasına şərait yaratmaqla banklar kimi vasitəçilərə ehtiyacı aradan qaldıra bilər. Bu, daha az əməliyyat haqları, daha sürətli əməliyyat müddətləri və maliyyə əməliyyatlarında daha çox şəffaflıqla nəticələndirə bilər.

Ümumiyyətlə, innovativ maliyyə texnologiyalarının inkişafı maliyyə inklüzivliyini təşviq edə və iqtisadi səmərəliliyi artırabilir ki, bu da valyuta sisteminin təkamülünə müsbət təsir göstərə bilər. Bu texnologiyalar təkamül etməyə və daha geniş şəkildə mənimsənilməyə davam etdikcə, siyasətçilər və iqtisadçılar onların maliyyə sisteminə təsirlərini yaxından izləməli

və onlardan təhlükəsiz və səmərəli istifadəni təmin etmək üçün siyasət və qaydalar hazırlamalı olacaqlar.

Tədqiqat və təhlilə sərmayə qoymaq

Siyasətçilər və iqtisadçılar valyuta sisteminin təkamülünü daha yaxşı başa düşmək və effektiv siyasət və yanaşmalar hazırlamaq üçün tədqiqat və təhlilə investisiya qoymağa davam etməlidirlər.

Maliyyə təhsilinin təşviqi

Geniş ictimaiyyət arasında maliyyə maarifləndirilməsinin təşviqi maliyyə savadlılığının artırılması və fərdlərin məlumatlı maliyyə qərarları qəbul etməsinə imkan yaratmaq üçün vacibdir. Maliyyə təhsili fərdlərə büdcə tərtib etmək, qənaət etmək, investisiya qoymaq və borcları idarə etmək bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edə bilər ki, bu da iqtisadi sabitliyi və inkişafı artırmağa kömək edə bilər.

Fərdlər daha çox maliyyə savadlı olduqda, onlar maliyyələrini idarə etmək və maliyyə məhsulları və xidmətləri haqqında əsaslandırılmış qərarlar qəbul etmək üçün daha yaxşı təchiz olunmuş olurlar. Bu, daha yüksək əmanət dərəcələri, aşağı borc səviyyələri və sərvətin artması kimi maliyyə nəticələrinin yaxşılaşmasına səbəb ola bilər. Bundan əlavə, maliyyə təhsili fərdlərə maliyyə məhsulları və xidmətlərinin risklərini və faydalarını daha yaxşı anlamağa kömək edə bilər ki, bu da daha məsuliyyətli maliyyə qərarlarının qəbuluna səbəb ola bilər.

Maliyyə təhsilinin təşviqi daha geniş iqtisadi faydalar da verə bilər. Fərdlər daha çox maliyyə savadlı olduqda, onlar maliyyə sistemində daha yaxşı iştirak edə bilirlər ki, bu da maliyyə inklüzivliyini təşviq edə və iqtisadi artımı artırabilir. Maliyyə savadı olan şəxslər biznes qurmaq və inkişaf etdirmək, onların təhsil və təlimlərinə sərmayə qoymaq və iqtisadi inkişafa töhfə vermək ehtimalı daha yüksəkdir.

Hökumətlər və digər təşkilatlar maliyyə savadlılığı kampaniyaları, məktəb əsaslı maliyyə təhsili proqramları və maliyyə məsləhət xidmətləri də daxil olmaqla müxtəlif təşəbbüslər vasitəsilə maliyyə təhsilinin təşviqində mühüm rol oynaya bilərlər. Bu səylər maliyyə savadlılığının artırılmasına və uzun müddət ərzində iqtisadi sabitliyin və artımın təşviqinə kömək edə bilər.

Yekun olaraq, geniş ictimaiyyət arasında maliyyə maarifləndirilməsinin təşviqi maliyyə savadlılığının yüksəldilməsi və fərdlərin məlumatlı maliyyə qərarları qəbul etməsinə imkan yaratmaq üçün vacibdir. Bu, maliyyə nəticələrinin yaxşılaşdırılmasına, maliyyə inklüzivliyinin artmasına və daha geniş iqtisadi səmərələrə gətirib çıxara bilər, nəticədə valyuta sisteminin təkamülünə töhfə verə bilər və iqtisadi sabitliyi və inkişafı təşviq edə bilər.

Bütövlükdə, valyuta sisteminin təkamülünün öyrənilməsi üzrə dünya təcrübəsi iqtisadi sabitliyin və inkişafın təşviqi üçün tədqiqat və təhlilə əməkdaşlığın, innovasiyaların və investisiyaların vacibliyini vurğulayır. Bu tövsiyələri qəbul etməklə, siyasətçilər və iqtisadçılar daha sabit və firavan global iqtisadiyyatı təmin etməyə kömək edə bilərlər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Bordo, M. D., & James, H. (2011). The European crisis in the context of the history of previous financial crises. NBER Working Paper No. 17380.
2. Capie, F. H., Mills, T. C., & Wood, G. E. (2005). The development of central banking: Theory and history. Routledge.
3. Chang, H. J. (2014). Economics: The user's guide. Bloomsbury Publishing.

4. Chinn, M. D., & Frankel, J. A. (2005). Will the euro eventually surpass the dollar as leading international reserve currency? In G7 current account imbalances (pp. 285-321). University of Chicago Press.

5. Eichengreen, B. (2011). Exorbitant privilege: The rise and fall of the dollar and the future of the international monetary system. Oxford University Press.

6. Eichengreen, B., & Temin, P. (2010). Fetters of gold and paper. Oxford University Press.

7. Obstfeld, M., & Taylor, A. M. (2003). Global capital markets: Integration, crisis, and growth. Cambridge University Press.

8. Prasad, E. S. (2014). The dollar trap: How the US dollar tightened its grip on global finance. Princeton University Press.

9. Stein, J. L., & Stiglitz, J. E. (1989). Coordination and collaboration: Regimes in an anarchic world. In Cooperation and Discord in U.S.-Soviet Arms Control (pp. 21-42). Princeton University Press.

10. Taylor, J. B. (1993). Discretion versus policy rules in practice. Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 39, 195-214.

Юсиф Эльшан СУЛТАНОВ

Западно-Каспийский университет

E-mail: yusifsultanov43@gmail.com

МИРОВОЙ ОПЫТ ИЗУЧЕНИЯ ЭВОЛЮЦИИ ВАЛЮТНОЙ СИСТЕМЫ

Резюме

«Мировой опыт изучения эволюции валютной системы» стал более актуальным в последнее время именно в связи с событиями, происходящими в мировой экономике. Валютные системы являются одним из основных инструментов экономического развития стран. В связи с этим большое значение имеет эволюция валютной системы и изучение существующих моделей. Статья предназначена для сбора информации по вопросам мировой практики и информирования читателей о последних событиях. В статье, имеющей высокий уровень проработки, в основном подробно освещены модели и методы применения эволюции валютной системы в разные периоды. Эволюция валютных систем, экономика это было связано с глобальными событиями, которые происходили в разные периоды, и говорят, что это связано с изучением этих событий. В статье в основном рассматриваются модели и методы применения эволюции валютной системы в разные периоды. В этом контексте статья затрагивает такие ключевые темы, как многострановые валютные зоны, режим плавающего обращения и государственная финансовая политика. Уровень разработки статьи находится на

высоком уровне и разработан с использованием мирового опыта. Были использованы новейшая информация, исследования и высококачественные источники по эволюции валютных систем. Цель статьи - подчеркнуть актуальность и важность темы, собрать информацию по вопросам в мировом опыте, информировать читателей о последних новшествах.

Ключевые слова: валютная система, эволюция, страны мира, мировой опыт, современная ситуация.

Yusif Elshan SULTANOV
Western Caspian University
E- mail: yusifsultanov43@gmail.com

WORLD EXPERIENCE IN STUDYING THE EVOLUTION OF THE CURRENCY SYSTEM

Summary

"The world experience in the study of the evolution of the currency system" has become more relevant in recent times precisely because of the events taking place in the world economy. Currency systems are one of the main tools of economic development of countries. In this regard, the evolution of the currency system and the examination of the existing models are of great importance. The article is designed to collect information on issues in world practice and inform readers about the latest developments. The article, which has a high level of elaboration, mainly covers in detail the models and application methods of the evolution of the currency system in different periods. The evolution of currency systems has been related to the global events that emerged in different periods of the economy, and it is said to be related to the study of these events. The article mainly deals with the models and application methods of the evolution of the currency system in different periods. In this context, the article touches on key topics such as multi-country currency areas, flotation regime and public financial policy. The level of development of the article is at a high level and it was developed using world experience. The latest information, research and high quality sources on the evolution of currency systems have been used. The purpose of the article is to emphasize the topicality and importance of the topic, collect information on issues in world experience, and inform readers about the latest innovations.

Key words: currency system, evolution, world countries, world experience, current situation

Daxil olub: 17.04.2023